

Hoe kan een CLB een school ondersteunen rond hoofdluizen?

1. Informereren

- Er bestaat nog veel **taboe** rond hoofdluizen, zowel bij ouders, leerlingen als leerkrachten. Een eerste stap om dit te doorbreken is het geven van juiste informatie.
- **Ouders** zijn verantwoordelijk voor de vaststelling en de behandeling van luizen bij hun kind(eren). Het is belangrijk dat zij hierover **voldoende en correcte kennis** hebben. De school is uitstekend geplaatst om deze informatie aan te bieden.
- Een CLB heeft toegang tot de meest recente **wetenschappelijke informatie** rond hoofdluizen.
- Een CLB kan de weg wijzen naar allerlei **initiatieven van andere instanties** (bv. Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid: <http://www.zorg-en-gezondheid.be/luizen>, dossier luizen in het tijdschrift Klasse: <http://www.klasse.be/ouders/dossiers/luizen>, initiatieven van lokale Logo's, ...)

2. Ondersteuning bij het opstellen van een schoolbeleid

- Stimuleer scholen om een visie te ontwikkelen op het thema hoofdluizen en een **schoolbeleid** op te stellen. Laat de school dit opnemen in hun **gezondheidsbeleid**. Een schoolbeleid – op maat – omvat alle actiepunten die eenzelfde doel (of doelencluster) ondersteunen. Doel hier is 'het luizenprobleem beheersbaar houden'.
Een schoolbeleid kan afgetoetst worden aan de gezondheidsmatrix van het VIGeZ (meer uitleg via: www.gezondeschool.be). Plaats hiertoe de actiepunten in de matrix. De kans op doelmatigheid van het schoolbeleid neemt toe naarmate meer elementen in de matrix een invulling kregen.

[Klik hier](#) voor een ingevulde matrix ter illustratie.

Het [Response to intervention-model](#) is ook toepasbaar als werkkader voor het schoolbeleid rond hoofdluizen.

- Een CLB kan een school helpen bij het opstellen van een **stappenplan op maat**. Een stappenplan is een zinvol instrument bij de aanpak van hoofdluizen. Het beschrijft de verschillende stappen die genomen zullen worden wanneer er luizen opduiken op school. Een stappenplan op maat houdt rekening met bepaalde kenmerken van een school, zoals het aantal leerlingen (per klas), de ruimte van de klassen, de frequentie waarmee luizen worden gesignaleerd, de respons van de ouders op een melding, enz.. Een stappenplan zal evolueren over de jaren in functie van de veranderende logistieke- en populatiekenmerken.
Waak erover dat het stappenplan zo duidelijk en concreet mogelijk is en niet op meerdere manieren geïnterpreteerd kan worden.

[Klik hier](#) voor een **voorbeeld** van een stappenplan. Dit moet in ieder geval aangepast worden volgens de kenmerken van elke school, zodat een stappenplan op maat ontstaat. In dit voorbeeld wordt kort op de bal gespeeld.

3. Aanbieden van modelbrieven voor ouders

- Modelbrieven zijn beschikbaar bij het Draaiboek Infectieziekten voor CLB (2010), op de website van het Agentschap Zorg en Gezondheid, van het Departement Onderwijs of van het tijdschrift Klasse (in negen talen). Zie <http://www.vwvj.be>, [http://www.zorg-en-gezondheid.be/Ziektes/Luizen/Scholen/#Meer info](http://www.zorg-en-gezondheid.be/Ziektes/Luizen/Scholen/#Meer%20info), <http://www.ond.vlaanderen.be/formulieren/lijstperrubriek.asp?rubr=71>, <http://www.klasse.be/leraren/13291>
- Het is af te raden dat een school eigen brieven gebruikt (bv. van een farmaceutische firma). Deze zijn mogelijk onvolledig of onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd en het aanbod van correcte modelbrieven is voldoende groot. Wanneer een school er toch voor kiest om eigen brieven te gebruiken is het belangrijk dat de inhoud van deze brieven gecontroleerd wordt zodat er geen foutieve informatie wordt verspreid.

4. Ondersteuning op maat

- Bij een **hardnekkig luizenprobleem** kan een school nood hebben aan extra ondersteuning van het CLB. Spreek af met de school wanneer de hulp van het CLB wordt ingeroepen. Neem dit op in het stappenplan.
- Hanteer de principes van het **handelingsgericht werken** bij de ondersteuning van een complexe situatie zoals in een zogenaamd [haardgezin](#).

5. Andere

- In samenspraak met een school kan beslist worden om nog andere ondersteuning te bieden. Een school kan er bijvoorbeeld voor kiezen om regelmatige controles voor hoofdluizen te organiseren op school. Het CLB kan de school hierbij ondersteunen. [Klik hier](#) voor een bespreking van deze aanpak.

6. Nog enkele tips

- Noteer de afspraken (o.a. het stappenplan) met de school over de ondersteuning van het CLB rond hoofdluizen in de **afsprakennota/bijzondere bepalingen** bij het beleidsplan/beleidscontract.
- Laat de school een **intern luizenteam** oprichten en/of een **luizenverantwoordelijke** aanduiden. Zij zijn onder andere verantwoordelijk voor alle communicatie. Ze vormen het aanspreekpunt rond hoofdluizen. Ze zorgen voor de verspreiding van correcte informatie naar leerlingen, ouders en schoolpersoneel. In bovengenoemd voorbeeld van een stappenplan wordt gewerkt met een luizenverantwoordelijke. Wanneer een school geen nood heeft aan een verantwoordelijke, kan deze taak steeds overgenomen worden door bv. de klasleerkracht.

Gezondheidsmatrix - illustratie

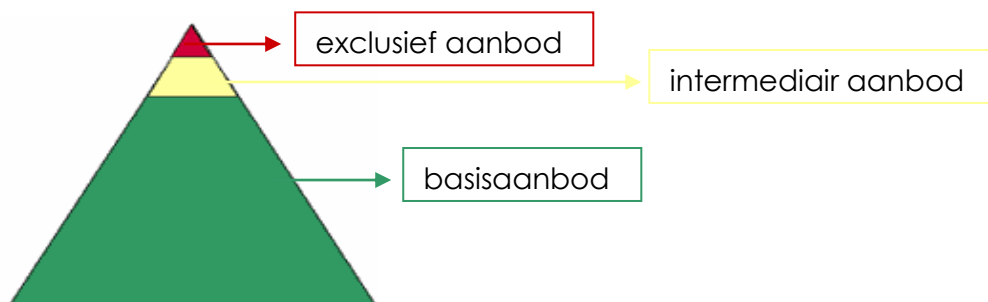
© Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie vzw, 2006

	Leerling (prev.-curatief, bijzondere noden, specif.doelgroepen)	Klas (gezondheidseduc.)	School (gezondheidsbeleid)	Omgev. (ouders, partners, gemeente, ...)
Educatie (leerlingenbegel., educ. progr., organisatie curriculum)		Kennis over: Wat is een luis? Hoe krijg je luizen? Hoe raak je ze kwijt? Vaardigheden: aanleren van de natkam	Infovergadering schoolteam: kennis over luizen, hun opsporing en behandeling didactische hulpmiddelen wat is het stappenplan en hoe te hanteren in de praktijk Installeren spiraalcurriculum Klasoverstijgend project ivm luizen	Informeren van ouders over: Luizenstappenplan/beleid: Wat doet de school? Hoe kunnen ouders de aanpak helpen slagen? Waar kunnen ouders terecht met vragen? Hoe spoor je luizen op? Hoe behandel je luizen? via infobrief, schoolkrant, website,...
Struct. maatreg. (schoolactiv., leef-leer-werkomgev., schoolklimaat)	Manier van melden in de school is gekend		Kapstokken op min. 15 cm afstand Aanspreekpunt voor meldingen luizen	Informatie over luizen is te vinden op de website van de school Manier van melden in de school is gekend
Afspraken (school- en arbeidsreglem., afspraken, houding)	Leerling (of ouder) meldt besmetting met luizen	Iedereen gebruikt eigen borstel bij zwemmen Verkleedkoffers tijdelijk op slot bij luizenmeldingen Mutsen en sjaals in de mouwen	Stappenplan: wat bij melding van luizen? (PS: stappenplan opgesteld in overleg met schoolteam)	Overleg over stappenplan met ouderraad/schoolraad Taboe doorbreken Privacy garanderen voor leerlingen igv kriebelteams
Zorg/begeleiding (Inbegeleiding, risicodoelgr., signalering en vroegdetectie)	Individuele trajecten ter ondersteuning van leerlingen met hardnekkige luizenproblematiek in samenspraak met CLB (vb. aanleren van specifieke vaardigheden zoals de nat-kam-test bij oudere leerlingen)	Kinderen uit haardgezinnen mogen niet gestigmatiseerd worden in de klas	Kinderen uit haardgezinnen mogen niet gestigmatiseerd worden in de school	Themawerking 'luizen' voor moedergroepen of samenkomsten GOK-ouders Individuele trajecten ter ondersteuning van gezinnen met hardnekkige luizenproblematiek in samenspraak met CLB

Response to Intervention-model en het schoolbeleid rond hoofdluizen

Het RTI-model is een methodiek die in de VS wordt gehanteerd als werkkader om gewenst sociaal gedrag en leervorderingen van studenten op positieve wijze te evalueren en te stimuleren. Door een regelmatige taxatie van de academische vorderingen van studenten oordeelt men enerzijds over hun individuele mogelijkheden en beperkingen, maar evalueert men terzelfdertijd of het pedagogische aanbod in kwaliteit voldoet voor het overgrote deel van de doelgroep. Op een gelijkaardige wijze wordt het sociale gedrag van de studenten nauwgezet gevolgd met als doel een gepast beleid (onder vorm van regels, afspraken en methodieken) uit te werken dat sociaal wenselijk gedrag stimuleert. Voor meer informatie zie www.pbis.org en www.rti4success.org.

Dit model met een getrappt aanbod is erg toepasbaar op alle aspecten van de **jeugdgezondheidszorg**. Het model presenteert **verschillende niveaus van preventie en interventie** die we in het kader van de jeugdgezondheidszorg respectievelijk kunnen vertalen in een basisaanbod, een intermediair aanbod en een exclusief aanbod dat via het CLB en de school wordt gerealiseerd.

Figuur: De 3 niveaus van preventie en interventie volgens het RTI-model. Bron: www.pbis.org

Het RTI-model kan dienen als werkkader voor het scholengezondheidsbeleid en dus ook voor het beleid rond hoofdluizen.

Het **bisaanbod** is een preventief en pro-actief beleid dat zich richt tot de ganse schoolpopulatie en is dus voor iedereen gelijk. Het is in hoofdzaak een taak voor de school. Het basisaanbod bevat o.a. het verspreiden van informatie.

Wanneer het basisaanbod ontoereikend is voor een bepaalde leerling of een bepaalde klas, gaat men over naar het **intermediair aanbod**. Door een leerling/klas tijdelijk intensiever te begeleiden, is het meestal mogelijk om daarna terug te keren naar het basisaanbod. Het intermediair aanbod kan deels ingevuld worden door de school en deels kan hiervoor een beroep gedaan worden op het CLB. Zo kan een school een klas gedurende een bepaalde tijd nauwer opvolgen na de melding van luizen bij een leerling. Wanneer na een afgesproken tijd de luizen nog niet weg zijn uit de klas, neemt het CLB deze opvolging over.

Voor sommige leerlingen zullen het basisaanbod en het intermediair aanbod niet genoeg zijn om het probleem in te dijken. In een **exclusief aanbod** worden externe hulpverleners ingeschakeld om de school en het CLB bij te staan in de begeleiding van individuele leerlingen en hun gezin.

Leidraad voor het CLB om samen met de school een stappenplan voor de aanpak van hoofdluizen op te stellen

Een CLB kan een school helpen bij het opstellen van een **stappenplan op maat**. Een stappenplan is een zinvol instrument bij de aanpak van hoofdluizen. Het beschrijft de verschillende stappen die genomen zullen worden wanneer er luizen opduiken op school. Een stappenplan op maat houdt rekening met bepaalde kenmerken van een school, zoals het aantal leerlingen (per klas), de ruimte van de klassen, de frequentie waarmee luizen worden gesignaleerd, de respons van de ouders op een melding, enz.. Een stappenplan zal evolueren over de jaren in functie van de veranderende logistieke- en populatiekenmerken.

Waak erover dat het stappenplan zo duidelijk en concreet mogelijk is en niet op meerdere manieren geïnterpreteerd kan worden.

Voorbeeld

Informereren

Stap 1: Informeer ouders, leerlingen en leerkrachten (en andere medewerkers) op regelmatige basis

Waarover?

- Het schoolbeleid: Hoe pakt de school luizen aan? Hoe kunnen de ouders helpen? Waar kunnen ouders terecht met vragen? ...
- Wat zijn luizen?
- Hoe luizen opsporen?
- Hoe luizen behandelen?

Waarom?

- Er bestaat nog veel taboe rond hoofdluizen, zowel bij ouders, leerlingen als leerkrachten. Een eerste stap om dit te doorbreken is het geven van juiste informatie.
- Ouders zijn verantwoordelijk voor de vaststelling en de behandeling van luizen bij hun kind(eren). Het is belangrijk dat zij hierover voldoende en correcte kennis hebben.
- Het herhaaldelijk aanbieden van informatie vergroot de kans op succes!

Wanneer?

- **Bij het begin van elk schooljaar en bij de inschrijving van elke nieuwe leerling.**
- Tijdens oudercontact, informatiedagen, opendeurdagen, schoolfeest, ...
- Tijdens een jaarlijkse 'luizendag'.
- ...

Hoe?

- Folder;
- Via de website van de school;
- Nieuwsbrief;
- Infosessies met posters, presentaties, illustratie van nat-kam-test, ...;
- Activiteiten op klas- of schoolniveau: integreren in de lessen, aanleren van de nat-kam-test (vanaf derde graad lager onderwijs), verhaaltjes, ...;

Melding van hoofdluizen

Stap 2: De luizenverantwoordelijke bespreekt de melding

- De luizenverantwoordelijke bespreekt de melding onmiddellijk of neemt zo snel mogelijk terug contact op met de melder.
- Vraag en registreer welke behandeling werd ingesteld. Geef zo nodig informatie.
- Vraag of de gezinsleden ook werden gecontroleerd. Vraag toestemming om broers/zussen op school te controleren wanneer dit nog niet is gebeurd.

Stap 3: Geef alle klasgenoten een brief (melding luizen op school) mee

- Vraag aan de ouders de volgende schooldag te antwoorden of er luizen werden gevonden of niet en welke behandeling eventueel werd ingesteld. De luizenverantwoordelijke neemt contact op met de ouders wanneer er geen antwoord werd ontvangen op de tweede schooldag na het meegeven van de brief.

Stap 4: Registreer de bevindingen

- De luizenverantwoordelijke houdt de bevindingen van elke leerling bij op een registratieformulier. Dit geeft zowel een individueel beeld als een beeld op schoolniveau en is zinvol bij overleg met het CLB. Hoe lang heeft een leerling al luizen? Hebben broers/zussen ook last? Moet het beleid op school bijgesteld worden? ...
- Spreek af wie dit registratieformulier mag bekijken. Houd rekening met de privacy van de leerlingen.

Stap 5: Volg leerlingen met luizen op

- Leerlingen met luizen kunnen verder opgevolgd worden door de luizenverantwoordelijke. Houd de ouders hiervan op de hoogte. Hoe snel deze controles volgen, bv. om de twee weken, moet op voorhand afgesproken worden. Behandelen met de nat-kam-methode duurt minstens twee weken, houd hier rekening mee.

Bekijk per school of het aangewezen is dat leerlingen met luizen verder opgevolgd worden.

Stap 6: Contacteer het CLB bij blijvende aanwezigheid van luizen

Bekijk per school wanneer er contact opgenomen wordt met het CLB. Zijn luizen een groot probleem? Hoe is de samenwerking tussen school en CLB? Werd het CLB in het verleden te snel of juist niet snel genoeg gecontacteerd? Veel of weinig haardgezinnen?...

Er kan afgesproken worden dat de school sneller contact opneemt met het CLB wanneer een leerling uit een gekend haardgezin luizen heeft. Let op voor stigmatisatie.

Haardgezinnen

1. Schets van de problematiek

- Een hardnekkige aanwezigheid van luizen kadert meestal in een complexe problematiek:
 - vaak kansarmoede;
 - vaak meerdere problemen - de aanwezigheid van luizen vormt geen prioriteit;
 - vaak financiële problemen;
 - mogelijk ingewikkelde gezinssituaties, bv. kinderen gaan vaak ergens anders logeren;
 - mogelijk andere normen over hygiëne;
 - eventueel bijkomende taalmoeilijkheden;
 - ...
- Ervaringen CLB-medewerkers:
 - huisbezoek is niet gewenst, niemand thuis bij afspraak, telefoon wordt niet beantwoord;
 - ontkenning van het probleem;
 - te weinig mogelijkheden om het probleem aan te pakken, producten zijn te duur, natkammethode is te arbeidsintensief, er is geen stromend water;
 - viseren van bepaalde gezinnen, leidt zelfs tot veranderen van school;
 - verschillende kinderen uit 1 gezin, verschillende scholen;
 - weinig contact tussen ouders en school;
 - scholen zijn niet altijd even tolerant ten opzichte van deze gezinnen voor wie de behandeling van luizen geen prioriteit heeft;
 - ...

2. Ondersteuning op maat - handelingsgericht werken

In een haardgezin is de aanwezigheid van luizen bij één of meer van de gezinsleden per definitie geen alleenstaand probleem. Vaak heeft een dergelijk gezin te kampen met meerdere problemen op hetzelfde moment en vormt de aanwezigheid van luizen geen prioriteit. Wil men dit gezin ondersteunen, dan kan men zich **niet beperken tot het luizenprobleem**. Een multidisciplinaire aanpak op maat dringt zich op. Handelingsgericht werken is een zeer goede methodiek om met deze problematiek aan de slag te gaan. Een **transparante communicatie** en **duidelijke afspraken**, het **ontwikkelen van een vertrouwensrelatie** met de ouders zijn belangrijke troeven in deze. **Samenwerken met andere hulpverleners** is aangewezen, denk aan de huisarts, thuisverpleging, een CAW, een wijkgezondheidscentrum, gezinsondersteuning, Kind en Gezin, ...

3. Response to Intervention-model

In het RTI-model (zie 'Hoe kan een CLB een school ondersteunen bij hoofdluizen') valt de begeleiding van haardgezinnen onder het exclusieve aanbod. Het is individueel maatwerk door het CLB in samenwerking met externe hulpverleners.

4. Extra tips van CLB-medewerkers

- Houd de begeleiding zoveel mogelijk buiten de school.
- Volg het gezin nauw op. Contacteer hen persoonlijk, ga op huisbezoek. Wees beschikbaar, geef eventueel je telefoonnummer.
- Benader hen steeds positief, niet stigmatiseren. Vertrek vanuit de positieve kenmerken en sterkten van het gezin om het doel te bereiken.
- Luister naar het gezin, laat hen hun verhaal doen.
- Laat het gezin zoveel mogelijk zelf doen.
- Doe de behandeling voor, vraag stalen bij firma's.

Controle door de school van alle leerlingen op regelmatige basis

In de strijd tegen hoofdluizen werden al vele methodieken ontwikkeld. Verschillende scholen organiseren controlemomenten op school. Hierbij worden de hoofden van alle leerlingen gecontroleerd op vooraf afgesproken momenten zoals na elke schoolvakantie. De haren worden meestal droog nagekeken met behulp van de handen, de zogenaamde visuele inspectie. Deze controles gebeuren bijvoorbeeld door vrijwillige ouders, leerkrachten of kinderverzorgsters. Er wordt soms gesproken van 'kriebelteams' of 'kriebelouders'.

De ervaringen van scholen die werken met deze teams zijn doorgaans positief. Maar er is weinig wetenschappelijke evidentie die deze manier van werken ondersteunt. Dit betekent niet dat deze controles moeten afgeschaft worden. **Ze kunnen een plaats hebben in het schoolbeleid tegen hoofdluizen, wanneer ze kaderen in een bredere aanpak met een basisaanbod voor alle leerlingen en hun ouders en een aanbod op maat in het geval van bijzondere situaties.**

Wanneer men overweegt om een 'kriebelteam' in te zetten moeten de voor- en nadelen van de methodiek en de mogelijke valkuilen grondig bekeken worden.

1. Voordelen

- De school ontwikkelt een **beleid** tegen hoofdluizen.
- **Ouders** worden actief **betrokken** bij het schoolbeleid.
- Door (de aankondiging van) een controle op school worden ouders, leerlingen en schoolpersoneel herinnerd aan de luizenproblematiek. Het kan ouders **motiveren** hun kind(eren) vaker thuis te controleren op luizen.
- Het kan de **aanwezigheid van luizen** aan het licht brengen terwijl dit zonder de controle mogelijk veel later zou gebeurd zijn.

2. Nadelen

- Een behandeling tegen luizen wordt pas ingesteld bij het vinden van levende luizen. **Luizen zijn helaas heel moeilijk te vinden.** De meeste leerlingen met hoofdluizen hebben maar heel weinig luizen, luizen kruipen snel weg bij elke bedreiging en donkere luizen vallen weinig op in donker haar. De nat-kam-test biedt de meeste zekerheid dat de diagnose juist gesteld wordt. Door de haren nat te maken worden de aanwezige luizen geïmmobiliseerd en kruipen ze niet meer weg. Door het gebruik van de conditioner zijn de haren gemakkelijk te kammen met een luizenkam en zijn luizen beter te zien. Deze methode is echter niet geschikt om grote groepen te screenen wegens te arbeidsintensief. Een alternatief is inspectie met een **luizenkam**. Hierbij worden de droge haren systematisch gekamd met een luizenkam. De kans om levende luizen te vinden is groter dan bij visuele inspectie en deze methode vraagt niet veel meer tijd. Deze methode kan gebruikt worden om grote groepen te screenen en wordt dus aangeraden voor controles van alle leerlingen op school. Wanneer enkel neten aanwezig zijn, mag geen behandeling aangeraden worden. Het is immers te moeilijk om met het blote oog een onderscheid te maken tussen neten met een levende larve erin, neten met een dode larve erin en lege neten. Huidschilfers worden ook vaak verkeerd gezien als neten. Bij het zien van neten zonder luizen of bij twijfel moeten de ouders aangespoord worden

om thuis de nat-kam-test te doen en de school te verwittigen bij het vinden van luizen.

- Een goede aanpak met regelmatige controles is **arbeidsintensief**. Denk aan het oprichten van het team (mensen motiveren en opleiden (dit is een blijvende opdracht, zeker bij wisselende deelnemers)), het uitvoeren van de (aangekondigde) controles van alle leerlingen op regelmatige basis, het schriftelijk meedelen van het onderzoeksresultaat, de opvolging en zo nodig persoonlijke contacten, ...
- De ouders van het kriebelteam moeten discreet omgaan met de informatie die ze verkrijgen. Het beschermen van de **privacy** van de leerlingen is een belangrijk aandachtspunt.

3. Valkuilen

- De aanwezigheid van een 'kriebelteam' kan zorgen voor **gemoedsrust** binnen de school, maar mag geen vals gevoel van 'onaantastbaarheid' geven. Een 'kriebelteam' kan de klus niet alleen klaren. De aanpak werkt alleen wanneer deze gekaderd is binnen een breder beleid.
- De aanwezigheid van een 'kriebelteam' kan ertoe leiden dat ouders zelf geen controles meer doen omdat ze ervan uitgaan dat de school deze taak op zich neemt.

4. Adviezen voor scholen die wensen te werken met regelmatige controles

- Ontwikkel een **beleid** rond het thema hoofdluizen. Centrale vragen waarop dit schoolbeleid een antwoord dient te bieden: Hoe nog beter voorkomen dat luizen zich verspreiden via school? Wat doen bij melding (of opmerken) van luizen? En wat bij hardnekkig aanwezig blijven van luizen bij klasgroepen of individuele leerlingen? In dit breder kader kunnen regelmatige controles op school passen. Vraag u steeds af wat het doel is van een bepaalde aanpak. Besef dat controles op school geen vervanging zijn van regelmatige controles door de ouders thuis. Wijs ouders hierop.
Tip: Plaats - samen met het CLB - de actiepunten van het schoolbeleid in de gezondheidsmatrix van het VIGeZ (zie terug en www.gezondeschool.be). De kans op doelmatigheid van het schoolbeleid neemt toe naarmate meer elementen in de matrix een invulling kregen.
- Schenk aandacht aan **privacy** en **discretie**. Extra opletten bij leerlingen uit gekende haardgezinnen, zij behoren vaak al tot een kwetsbare groep. Mogelijk zijn er ook leerlingen met huidafwijkingen of huidziekten die het onderzoek kunnen bemoeilijken. Vermijd eventueel dat ouders de leerlingen van de klas van hun eigen kind(eren) controleren.
- **Denk na over de gebruikte opsporingstechniek**. Enkel bij het vinden van levende luizen is een behandeling nodig, maar het vinden van luizen is moeilijk. Visuele inspectie alleen is niet betrouwbaar genoeg, gebruik **luizenkammen**. De nat-kam-test is het meest betrouwbaar.
- Zorg voor een **degelijke opleiding** van de personen die de controles uitvoeren.
- Organiseer voldoende opvolging.
- Ouders mogen/kunnen deze controles weigeren. Spoor alle ouders aan thuis regelmatig te controleren op luizen met de nat-kam-test.